

Josef Kotalla, tweede van links, bij zijn proces in 1948.

Klap van de kroonluchter

Kampbeul Kotalla zag zichzelf als slachtoffer

HN
28(2019):2

Er hangt een waas over zijn gezicht. Het is geen kou, het is de walm van een vreugdeloze, sombere extase; de extase van geslacht en de dood, die elkaar in het schuilhol van de menselijke dierlijkheid gevonden

hebben.' Die impressie gaf de romancier en dichter Theun de Vries in juni 1945 van SS-kampbewaker Josef Kotalla, die hij als gevangene in kamp Amersfoort had meegemaakt. Een monster zou Kotalla zijn, over wie mythische verhalen de ronde deden. Hij zou zelfs vingers afgesneden hebben van gevangenen.

De grote verdienste van Richard Hovings biografie *De beul van Amersfoort* is dat hij daarin nuchter het leven van Kotalla reconstrueert. Hij laat zien dat zowel de slachtoffers als deze oorlogsmisdadiger zelf aan dichtelijke verbeelding deden. Nadat Kotalla bij de bevrijding door Nederlandse politieambtenaren was gearresteerd en voor de eerste keer verhoord, klaagde hij dat hij daarbij gemolesteerd was. Hij zou er een open, bloedende gezichtswond aan hebben overgehouden. Hoving wijst er fijntjes op dat die wond niet te zien is op de foto die meteen na dat verhoor gemaakt is. Ook al klopt het verhaal van de afgesneden vingers niet, ook voor Hoving staat vast dat

Kotalla een sadist van het allergenste soort was, die veel gevangenen de dood in heeft gejaagd. Intrigerender is de vraag hoe je zo iets onmenselijks kunt doen. Het antwoord: Kotalla kampte zijn leven lang met psychiatrische stoornissen en bracht regelmatig periodes in klinieken door - zelfs toen hij bewaker in Amersfoort was. Hij was een miezerig mannetje dat ervan droomde naar het oostfront te gaan, maar daarvoor werd afgewezen. Ook hielp het

niet dat hij in zijn vroege jeugd een zware kroonluchter op zijn kop kreeg; denklijk hield hij daar een hersenbeschadiging aan over. Met de medische kennis van nu zou je Kotalla vermoedelijk kunnen bestempelen als een autist zonder het vermogen zich in anderen in te leven. Hij conformeerde zich aan de geweldscultuur die in kamp Amersfoort heerste. Een

zielenpoot, die het de wereld betaald zette dat die hem over het hoofd zag. Hij beschouwde zichzelf als een slachtoffer, ook al toonde hij voor de bühne berouw. Tot zijn laatste snik procedeerde hij tegen de Staat der Nederlanden. Dit monster stierf terecht in gevangenschap.

Jeroen Vullings is biograaf en criticus.

De beul van Amersfoort. Biografie van Josef Kotalla (1908-1979) Richard Hoving 389 p. Prometheus, € 24,99

